(સમયસાર) ૩૨૦ ગાથા, જયસેન આચાર્યકી ટીકા, અધિકાર પરમ રહસ્યમય થા, થા કયા કહતે હૈં તુમ્હારી હિન્દીમેં (શ્રોતાઃ થા) થોડા સૂક્ષ્મ પડા, ફિર ભી સૂને તો ખરા ! કયા ચીજ હે ? વાસ્તવિક બાર અંગને સિદ્ધાંતકા સાર ! સિદ્ધાંત એ છે કે જ્ઞાયકભાવ અપના આત્મા, ધ્રુવ પરમ પારિણામિકભાવ લક્ષણ તત્ત્વ ! ઉસકી સન્મુખ હોકર શ્રદ્ધા-જ્ઞાન કરના યે સારા બાર અંગકા સાર હૈ, એની પછી બધી ટીકાયું ને વિસ્તાર સમજમેં આયા ?

જુઓ ! આપણે યહાં આયા હૈ ' વિવક્ષિત એકદેશ શુદ્ધનયાશ્રિત યહ ભાવના ' કયા ભાવના ? જો ચૈતન્યસ્વરૂપ જ્ઞાયકભાવ વો તરફકી એકાગ્રતા, ઐસી જો ભાવના નામ નિર્મળદશા, યે એકદેશ શુદ્ધ નયાશ્રિત હૈ, કેમ કે વ્યક્તરૂપ પર્યાય હૈ ને ! વ્યક્ત-પ્રગટરૂપ મોક્ષકા મારગ સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્ર જો ત્રિકાળી દ્રવ્યકા આશ્રયસે અનુભવમેં આયા, તો યે એકદેશ શુદ્ધ હૈ, યે નિર્વિકાર સ્વસંવેદનલક્ષણ ક્ષાયોપશમિક જ્ઞાન હોનેસે યે જ્ઞાનકી

પ્રધાનતાસે યહાં કથન કિયા હૈ. આમ તો તીનભાવ (ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક) આ લીયા થા આંહી તો એકલા ક્ષયોપશમરૂપ ભાવ લિયા.

ત્રિકાળી ભગવાન આત્મા ! જ્ઞાયક સ્વરૂપ વો તરફકી એકાગ્રતાસે જો વિકાસ હુઆ જ્ઞાનકા પર્યાયમેં, યે ક્ષાયોપશમિક જ્ઞાનરૂપ હોનેસે ' એકદેશ વ્યક્તિરૂપ હૈ-એક અંશે પ્રગટરૂપ હૈ (અર્થાત્) એક અંશ પ્રગટરૂપ હૈ, ચાહે તો મોક્ષ પ્રગટ હો તો પણ એક અંશ પ્રગટરૂપ હૈ, પર્યાય અંશ જ છે, ખંડ હૈ, અંશ હૈ, ભેદ હૈ એક સમયકી દશા વો કયા ચીજ (હૈ ?)

ઐસા હોનેસે, તથાપિ ઐસી પર્યાય નિર્મળ... પ્રગટ હુઈ, સ્વભાવ ધ્રુવકે આશ્રયસે, ધ્રુવ ચૈતન્ય ભગવાન ઉસકો અંદર દૃષ્ટિ-ધ્યેય કરકે, દૂસરી તરફસે દૃષ્ટિ સમેટ કરકે સમજમેં આયા ? વો ભી નાસ્તિસે કથન. અપના ચૈતન્ય ધ્રુવ જ્ઞાયકમેં દૃષ્ટિ લગાના ઓર વો તરફકા જ્ઞાન કરના ઓર ઉસમેં લીન હોના વો મોક્ષકા મારગ હૈ, શુભ અશુભ ભાવ કોઈ મોક્ષકા મારગ નહીં, સમજમેં આયા ? ઐસી પ્રગટદશા, શક્તિમેંસે વ્યક્તતા-પ્રગટ હુઈ નિર્મળ ' તો પણ 'તથાપિ તોપણ કહતે હૈં ને તમારે હિન્દી ભાષામેં ? (શ્રોતાઃ તો ભી) તો ભી તથાપિ ધ્યાતા પુરુષ ઐસા ભાતા હૈ સમ્યગ્દૃષ્ટિ ધ્યાન કરનાર આત્મા, કીસકો ભાતા હૈ કે ત્રિકાળી ચીજકો ભાતા હૈ. સમજમેં આયા ?

શુદ્ધ ભગવાન આત્મા અનંત અનંત સુખસાગરકા સરોવર સુખસાગરકા ઉછલતા દરિયા. સુખસાગર ઐસી ચીજ જો ત્રિકાળી હૈ, ઉસમેં અંતરમેં એકાગ્ર હોકર, સ્વભાવકા ધ્યેય બનાકર, જો પર્યાય નિર્મળદશા એક અંશે પ્રગટ હુઈ, પણ એ ધ્યાન કરનેલાયક નહીં, ધ્યાનમાં ઉસકો ધ્યેય બનાને લાયક નહીં, નંદકિશોરજી ? આહાહા ! ' ધ્યાતા પુરુષ ' અપના સ્વરૂપ શુદ્ધ, ધ્યાન કરનેવાલા આત્મા, સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્ર યે તીનોં ધ્યાન હૈ, કયા કહા ? (સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્ર યે તીનોં ધ્યાન હૈં) ધ્યાન હૈં, યે ધ્યાન જિસકો પ્રગટ હુઆ, વો ધ્યાની કિસકો ધ્યાતા હૈં ? સમજમેં આયા ?

અનંત સુખસાગરકા નીર પ્રભુ જુઓ સાગરમેં નીર(જળ) હોતા હૈ ને ? (શ્રોતાઃ) સાગરમેં તો નહીં હૈ ! (ગુરુદેવઃ) નહીં, નહીં, નહીં તમારા સાગરની વાત નહીં, યે તો નિજસાગર ! અનંત સાગર ! નીર (જ્ઞાનનીર સે પરિપૂર્ણ) સમજમેં આયા ? ઐસા પ્રભુ (આત્મા), ધ્યાન કરનેવાલા ધર્મી કિસકો ધ્યાતા હૈ ? કિસકો ધ્યેય બનાતે હૈં ? યે નિમિત્તકો-ભગવાનકો ધ્યેય નહીં બનાતે હૈં એમ કહતે હૈં (શ્રોતાઃ) ઘણી ચોખવટ (ગુરુદેવઃ) આહા... હા ! એ વિકલ્પ-દયા-દાન-વ્રતકા વચમેં હો ઉસકો (ધ્યાતા પુરુષ) ધ્યેય નહીં બનાતે હૈં, સમ્યગ્દૃષ્ટિ-ધર્મી જીવ, એકસમયકી નિર્મળ પર્યાય પ્રગટ હુઈ હૈ મોક્ષમાર્ગકી, ઉસકો ભી ધ્યેય નહીં બનાતે હૈં, સમજમેં આયા ? બાર અંગકા નિચોડ સાર આ હૈ.

'ધ્યાતા પુરુષ ઐસા ભાતા હૈ' ઐસા ધ્યેયકો ભાવના કરતે હૈં, કૈસા ધ્યેય ? જો સકલ નિરાવરણ હૈ આત્મા. આહાહા ! જુઓ રાગ આદિ તો ઉદયભાવ હૈ, પણ શાસ્ત્રમેં ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિકકો સાવરણ કહનેમેં આયા હૈ, પંડિતજી ? કયા કહતે હૈં ? નિયમસાર મેં હૈ સાવરણ હૈ ને ઓ આવરણકે અભાવકી અપેક્ષા આઈ ને ! ઇતની અપેક્ષા હૈ ને ? પંચાસ્તિકાયમેં લિયા ને ચાર ભાવ કર્મકૃત, ભૈયા ? (શ્રોતાઃ કુંદકુંદચાર્યે) ગુરુદેવઃ કુંદકુંદાચાર્યે મૂળપાઠમેં લિયા હૈ, (ક્યોંકિ) કેવળજ્ઞાન ખંડરૂપ એક સમયકી પર્યાય હૈ- ઉસમેં આવરણકા અભાવકી અપેક્ષા આ ગઈ, તો કેવળજ્ઞાનકો ભી વિભાવભાવ- વિભાવજ્ઞાન કહનેમેં આયા હૈ, વિભાવ નામ વિશેષભાવ ભાઈ. વિભાવ નામ વિશેષભાવ યે સામાન્યભાવ નહીં, આહાહા !

કહતે હૈં 'સકલ નિરાવરણ' કેવળજ્ઞાનકો ભી ચાર (ભાવ) આવરણવાલા કહા હૈ, ચાર ભાવકો નિયમસારમેં-ઉદય, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક ચાર આવરણવાલા (કહા ગયા હૈ) ક્યુંકિ એકમેં આવરણકા નિમિત્ત હૈ ને તીનોંમેં આવરણકા અંશે અભાવ કા કારણ હૈ, તો ચારે અપેક્ષાવાલા ભાવ હો ગયા, તો આવરણવાલા કેહ દિયા ઉનકો, (ઔર) ભગવાન આત્મા સકલ નિરાવરણ ત્રિકાલ નિરાવરણ આવરણ જિસકો હૈ હી નહીં. આહા.. હા ! સમજમેં આયા ?

" અહીં આત્મતત્ત્વ નિશ્ચયસે કિસકો કહતે હૈં યે બાત ચલતી હૈ, નિશ્ચયસે, યથાર્થસે, સત્યસે, વાસ્તવિકસે ધ્યાન કરનાર ધર્મી જીવ, કિસકો આત્મા માનતે હૈં ને કિસકો, ઓ ધ્યેય બનાતે હૈં, વો બાત ચલતી હૈ ".

'સકલ નિરાવરણ' દૂસરા આવરણવાલા હૈ વો તો આયા, ભાઈ ! ચાર ભાવ આવરણવાલા હૈ એમ આયાને ઉસમેં ? (આંહી છે) આંહી આવ્યું એમ નહીં બીજે (નિયમસારમાં) પણ છે.

ત્રિકાળ ભગવાન સત્વ જો જ્ઞાનસ્વભાવ ભાવ, ધ્રુવભાવ, અનાદિ અનંત એકરૂપભાવ, વો ત્રિકાળભાવ સકલ નિરાવરણ, વો ચાર ભાવ આવરણવાલા હૈ વો ધ્યેયમેં લેને લાયક નહીં (શ્રોતાઃ નહીં, નહીં, નહીં) ઓ.. હો.. હો.. હો ! સમજમેં આયા ? માથે કહા ને એકદેશ પ્રગટ હુઆ નિર્મલ આનંદ-સુખાનંદ, લ્યો સુખાનંદ ધર્મશાળા છે ને તમારે ત્યાં મુંબઈમાં નહિં, એય ચંદ્રકાંતભાઈ ભાળી છે કે નહીં, આવેલ છે સુખાનંદ ધર્મશાળા, ઈ બારણામાં બેસે છે ત્યાં, સુખાનંદ ધર્મશાળા ભગવાન આત્મા હૈ, સુખ ને આનંદના સ્વભાવવાળી ધર્મશાળા ઈ આત્મા, ઐસા ધ્રુવ આત્મા ! ઉસકા આશ્રય કરકે, ધ્યેય બનાકર જો વીતરાગી નિર્વિકલ્પ સમ્યગ્દર્શન સમ્યગ્જ્ઞાન શાંતિ આનંદ આદિ જો પ્રગટ હુઆ વો ધ્યેય નહીં ધર્મીકા, તેમ કેવળજ્ઞાન ધર્મીકા ધ્યેય નહીં એમ કહતે હૈં અહીંયા. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

સમયસારમેં આતે હૈં ઉપાય ઉપેયમાં, પીછે અધિકાર આતા હૈ ને ઉપાય-ઉપેય (શ્રોતાઃ છેલ્લા ભાગમાં) આખિરકે ભાગમેં લો, લો એ યાદ આ ગયા. વહાં ઉપાય તો મોક્ષકા મારગ હૈ, ઉપેય તો મોક્ષમાર્ગકા ફળ ઐસા સિદ્ધપદ હૈ, ત્યાં ઐસા લિયા હૈ 'સમયસાર' ઉપાય-ઉપેય, ઉપાય તો મોક્ષકા કારણ હૈ ઔર ઉપેય મોક્ષરૂપ દશા, ઉસકો ત્યાં ધ્યેય અને આ સાધન ત્યાં કહનેમેં આયા હૈ, પંચાસ્તિકાયમેં ભી આતા હૈ ને? વ્યવહાર સાધન સાધ્ય ભિન્ન સાધન સાધ્ય લ્યો કો' વાત કઈ શૈલી ભાઈ.

અભિન્ન સાધન સાધ્ય કહો તો પણ નિર્મળ વીતરાગી પર્યાય સાધન અને પૂરણ વીતરાગપર્યાય વીતરાગી દશા પૂરણ મોક્ષ તે સાધ્ય! સમજમેં આયા? આંહી તો કહે છે કે 'સાધ્ય' એ નહીં (ઈ સાધ્ય બીજું?) બીજા અર્થમાં કહે છે- ઈ તો પ્રગટ કરવાની અપેક્ષાએ ત્યાં સાધ્ય કહનેમેં આયા હૈ, પણ પ્રગટ કિસકા આશ્રયસે હોતા હૈ? આહાહા!

ધ્યાતા પુરુષ (ઐસા ભાતે હૈં કિ) સકલ નિરાવરણ ભગવાન આત્મા! ધ્રુવ નિરાવરણ ચૈતન્ય પિંડ! ચૈતન્ય બિમ્બ! પરમ સુખસાગરકા સમુદ્ર હૈ, એ બિલકુલ આવરણ ને આવરણકા અભાવકી અપેક્ષા એ ધ્રુવમેં હૈ નહીં, ઔર 'અખંડ' દેખો! કેવળજ્ઞાન આદિ પર્યાયો તે ખંડ હૈ, અંશ હૈ, પર્યાય અંશ હૈ આતા હૈ ન ભાઈ? પ્રવચનસારમેં પર્યાય અંશ હૈ, પર્યાય અંશ હૈ, અંશી નહીં, આહાહા! સમજમેં આયા?

આંહી તો હજી કયાંકથી બનશે સમકિત-સમકિત, ભગવાનની પ્રતિમાથી ને, સમ્મેદશિખરની જાત્રામાંથી ને, સમકિત થશે!

આંહી કહતે હૈં કિ સમકિતકા ધ્યેય તો ધર્મીકો પૂર્ણાનંદ પ્રભુ એ ધ્યેય હૈ, ન્યાંસે સમક્તિ પ્રાપ્ત હોતા હૈ, શેઠ!

કહતે હૈં કિ 'અખંડ' હૈ, દેખો ભાષા ભગવાન આત્મા નિત્યાનંદ પ્રભુ મહા અસ્તિરૂપ સ્વભાવ, નિશ્ચય વાસ્તવિક યથાર્થ આત્મા જો ધ્રુવ હૈ, યે અખંડ હૈ. ઉસમેં ખંડ હૈ નહીં આહા.. હા! એ ધર્મીકો ધ્યેય હૈ, સમકિતી જ્ઞાનીકો વો ધ્યેય હૈ, આહાહા! અખંડ સામે ખંડકા નિષેધ, એ આગળ કહેગા 'એક' ઓહો! અંખડમેં અભેદ આ ગયા, સમજમેં આયા? એ... ક, પર્યાય તો અનેક હૈ, વસ્તુ તરીકે ધ્રુવભગવાન તો 'એક' હૈ, સમજમેં આયા?

શું કહે છે તમારે... એક્કો આવે છે ને રમવામાં ભાઈ! આવે છે ને! ગંજીપાનો એક્કો (શ્રોતાઃ ઈ હુકમનો એક્કો) હા, હુકમનો એક્કો, ઈ જીતી જાય એમ હોય છે ને! ગુલો ને રાણી ને બાદશાહ ને એક્કો! આવે છે ને એમાં (ઈ હુકમનો એક્કો) ઓલોય એક્કો ચઢી જાય એવો છે, પણ હુકમનો એક્કો તો ખલાસ! પછી કહે છે (એને કોઈ ન જીતે) બાદશાહ કરતાં એક્કો ઊંચો હોય છે એમ રમતા'તા ને! આ રમત અમારા મામાને ઘરે, નાની ઉંમરમાં બધું રમતાં-થોડું થોડું બધું કર્યું છે, થોડું થોડું, અમારે મામા

હતાને ત્યાં આ બધી રમતું ચાલતી, ગૃહસ્થ હતા તેને ત્યાં વાંચતા-રમતાં એક્કો ને ગુલો ને નાની ઉંમરની વાત છે હોં!

અહીંયા તો કહે છે કે ગુલો તો પર્યાય છે આ ભગવાન આત્મા બાદશાહ ને એક્કો છે. 'એક' ભગવાન પૂર્ણ સ્વરૂપ, એ... ક જિસકો દૃષ્ટિમેં આયા હૈ (એ સમ્યગ્દૃષ્ટિ) ઉસકા ધ્યાન કરતે હૈં, એમ કહતે હૈં, સમજમેં આયા? સકલ નિરાવરણ કહકર આવરણવાલા ચાર પર્યાયોંકા નિષેધ કર દિયા, અખંડ કહકર એક અંશ (ખંડ) પર્યાયકા નિષેધ કર દિયા, 'એક' કહકર અનેક પર્યાયોંકા નિષેધ કર દિયા, નિષેધ કરનેમેં ન આયા લેકિન ઉસમેં નિષેધ આ ગયા.

'પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય' આહા.. હા! કૈસા હૈ ભગવાન આત્મા? એક સમયકી પર્યાય-અવસ્થા સિવાયકી ચીજ (આત્મવસ્તુ) પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ, એ સ્વરૂપ પ્રત્યક્ષ હી વસ્તુ હૈ, 'નિયમસાર' મેં ઐસા શબ્દ લિયા હૈ 'સ્વરૂપ પ્રત્યક્ષ' ધ્રુવ એ સ્વરૂપપ્રત્યક્ષ હૈ, સમજમેં આયા?

પણ.. કિસકો? જિસને મતિ અને શ્રુતજ્ઞાનકી પર્યાયસે અપના દ્રવ્યકો પ્રત્યક્ષ કર લિયા હૈ ઐસે સમકિતીકો ધ્યેયરૂપે વો પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય દ્રવ્ય હૈ. ભારે વાત આ! (શ્રોતાઃ સબકે લિએ નહીં? બધાંને માટે નહીં?) ગુરુદેવઃ સબકે લીએ નહીં બધાંને માટે કયા? એ માટે તો આ પ્રશ્ન ચાલે છે. જિસકો સમ્યક્ ખ્યાલમેં હી ચીજ આઈ નહીં, પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય આ ચીજ હૈ, ઐસી (વસ્તુ) દૃષ્ટિમેં આયે બિના (માન લેના) ધ્યાતા-ધ્યાન કરતે હૈં તો ધ્યાતાકો ખ્યાલ હૈ કિ આ ચીજ (પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ) ભાઈ? થોડા સૂક્ષ્મ હૈ હોં! પણ હવે સૂને તો ખરા! (શ્રોતાઃ સૂનના તો પડેગા હી!) ગુરુદેવઃ સૂનના પડેગા... એ લ્યો, ઈતની થોડી દરકાર ઓછી હૈ (ઉસકો-શેઠકો) સમજમેં આયા?

યે સમજે વિના ત્રણ કાળમેં કયાંય ઉદ્ધાર હૈ નહીં, લાખ જાત્રા કરે ને ભક્તિ કરે ને પૂજા કરે ને દયા કરે ને દાન કરે એ બધા શુભભાવ (હૈ) અને ત્યાં દૃષ્ટિ હૈ તો મિથ્યાત્વ ભાવ હૈ. સમજમેં આયા?

આહા... હા.. હા! આંહી કહતે હૈં કિ 'પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય' ઉસકા અર્થ યે હુઆ કે પર્યાયમેં-વર્તમાનદશામેં સમકિતીકો, મતિશ્રુતકા જ્ઞાન દ્વારા, ઓ આત્મા પ્રત્યક્ષ હુઆ હૈ ઉસકો યે પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ, ઐસા ધ્યેય કરતે હૈં. આ.. હા.. હા.. હા! ભારે વાત ભાઈ! સમજમેં આયા?

આ બારમે દિવસે, એ ભાગવત કથા પૂરી હોતી હૈ (શ્રોતાઃ ભાગવત કથા હૈ?) આત્મ ભાગવત, નિયમસારમેં હૈ 'ભાગવત શાસ્ત્ર' નિયમસાર ટીકામેં હૈ સબ બાત પદ્મપ્રભમલધારી દેવની ભાગવત શાસ્ત્ર-ભગવાનકા કહા હુઆ 'ભાગવત' સમજમેં આયા?

કહતે હૈં કે ભગવાન આત્મા! આહા... હા! 'પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય' ભાષા તો ઐસી હૈ, જાણે ઓ ચીજ દૃષ્ટિમેં, ત્રિકાળી દૃષ્ટિમેં આ ગઈ હૈ પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ ન! કયા કહતે હૈ સૂનો! અંતર જો ચીજ હૈ ધ્રુવ, ઉસકી નિર્મળપર્યાય વો ધ્રુવ-ધ્રુવ-ધ્રુવ યે ધ્રુવ, ધ્રુવમેં આ ગયા હૈ લક્ષમેં, એમ કહે છે. પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય પ્રત્યક્ષકા ભાસ હોતા હૈ ધ્રુવમેં.. ભાઈ? આહા.. હા! વસ્તુ જો ધ્રુવ પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય, પ્રતિભાસ નામ ધ્રુવ જો હૈ ઐસા ભાવમેં, ધ્રુવભાવમેં પ્રતિભાસ ધ્રુવકા આ ગયા હૈ. એ.. ય! સૂક્ષ્મ, થોડી વાત હૈ, આખિરકા શબ્દ ઐસા લે લિયા હૈ-પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ યે વસ્તુ, વસ્તુમેં પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ વસ્તુ ધ્રુવ હૈ ઉસકો મતિજ્ઞાનમેં શ્રુતજ્ઞાની જીવ-ચાહે તો આઠ વરસકી બાલિકા હો, સમજમેં આયા? પણ સમ્યગ્દૃષ્ટિ હો, તો યે સમ્યગ્દૃષ્ટિકા ધ્યેય પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય દ્રવ્ય ઉપર (ઉસકી) દૃષ્ટિ હૈ. આહાહા! જાણે કે યે વસ્તુ પ્રત્યક્ષ જ હુઈ હૈ ઐસી પડી હૈ યૂં પ્રત્યક્ષ હૈ ઐસી હી ચીજ પડી હૈ. સમજમેં આયા? ઐસા મતિ ને શ્રુતજ્ઞાનમેં યે પ્રત્યક્ષ વસ્તુ પડી હૈ ધ્રુવ-ધ્રુવ ઐસી દૃષ્ટિમેં આયા, ધ્યેય બનાયા પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમયકો, પરોક્ષ જ્ઞાનકા ધ્યેય નહીં, આ પ્રત્યક્ષ કેવળજ્ઞાનકા ભી ધ્યેય નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા?

(શ્રોતાઃ) પરોક્ષજ્ઞાનકા ધ્યેય નહીં, પ્રત્યક્ષ કેવળજ્ઞાનકા ભી ધ્યેય નહીં! (ગુરુદેવઃ) એ પણ નહીં, પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય ધ્યેય બનાયા. ધ્રુવમેં પ્રતિભાસ ધ્રુવકા હો ગયા! ઐસી ચીજ હૈ એમ કહતે હૈં. કયોંકિ જ્ઞાનમેં મતિ ઔર શ્રુતજ્ઞાનમેં કયોંકિ ઉસમેં પ્રત્યક્ષ નામકા ગુણ હૈ ત્રિકાળ, 'પ્રકાશ' નામકા-ઈ પ્રકાશ નામકા ગુણ હૈ ત્રિકાળ આત્મામેં, એ ૪૭ શક્તિમેં આતા હૈ, બારમી શક્તિ (સમયસાર, પરિશિષ્ટ-સ્વયં પ્રકાશમાન વિશદ (-સ્પષ્ટ) એવા સ્વસંવેદનમયી (-સ્વાનુભવમયી) પ્રકાશશક્તિ.) પ્રકાશશક્તિ (હૈ) તો ગુણકા કાર્ય કયા? તો ગુણ હી પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ, આહાહા!

એ.. ય? (જી સાહેબ!) ભઈ, આ શીખવાનું તો આ હૈ, શિબિર એટલે શું? પૂછયું 'તું સવારમાં પછી હિંમતભાઈ કહે કે છાવણી, ભેગાં થાય તે, પછી કહ્યું કે શિબિર એટલે શું કહેવાતું હશે? આપણને તો કાંઈ ખબર નહીં એય! પંડિતજી? શિબિર-શિબિરને શું કહે છે? શિક્ષણ-શિબિર! (શ્રોતાઃ શિક્ષણ શિબિરમેં દિયા જાતા હૈ) ગુરુદેવઃ પણ શિબિરનો અર્થ શું? (શ્રોતાઃ આપ કહો મા'રાજ) ગુરુદેવઃ આંહી કયાં એ શબ્દના અર્થની ખબર છે! એ તો અમારે પંડિતજી જાણે (પંડિતજીઃ શિબિર એમાં શિક્ષણનો મુકામ, કેમ્પ.. લ્યો!) શિક્ષણનો કેમ્પ, શિક્ષણનો કેમ્પ આંહી થયો છે. (શ્રોતાઃ શિક્ષણકે કેમ્પમેં આત્માકી ભાગવત કથા ચલી) યે વસ્તુ હૈ, સચ્ચા ભાગવત!

આહા.. હા! જુઓ! આ વાત ઐસી ભી ચલી કે પર્યાય હૈ, પરિણમન હૈ, પણ વો પર્યાય, ધ્યાન કિસકા કરતી હૈ? ધ્રુવકા. ધ્રુવ, ધ્રુવકા ધ્યાન કયા કરે? હજી તો કોઈ

પર્યાય હૈ વો માને નહીં, ધ્રુવ કયા હૈ વો માને નહીં, ઉસકો તો આ હોતા હી નહીં,... પર્યાયમેં-અવસ્થામેં ધ્રુવ પ્રતિભાસમય પ્રત્યક્ષ જો ચીજ હૈ ઐસા જ્ઞાનમેં આયા હૈ, આ ચીજ પ્રત્યક્ષ હી હૈ, હૈ અપની પર્યાયમેં જો પ્રત્યક્ષ હુઆ, ઐસી ચીજ હૈ વો પ્રત્યક્ષ હી હૈ- (ધ્રુવ આત્મા) પ્રત્યક્ષ વસ્તુ હી ઐસી હૈ. સમજમેં આયા ? પ્રકાશશક્તિ હૈ ને સ્વસંવેદનમયી પ્રકાશશક્તિ-પ્રકાશ નામકા ગુણ હૈ. સંતોકી કલા ને રીત ઐસી. અલૌકિક ! કથન પદ્ધત્તિ અલૌકિક !

(શ્રોતાઃ ધ્રુવમેં ધ્રુવકા ભાસ હોતા હૈ ન ?) (ગુરુદેવઃ) ધ્રુવમેં ધ્રુવકા ભાસ હુઆ વો પ્રત્યક્ષમેં ભાસ હુઆ તો ધ્રુવમેં ધ્રુવકા ભાસ હૈ ઐસા માના. આહાહા ! કયા કહતે હૈં સમજમેં આયા ? (શ્રોતાઃ બરાબર નહીં આયા), નહીં આયા.. કઠણ તો હૈ થોડા (શ્રોતાઃ પર્યાયમેં ધ્રુવકા ભાસ હુઆ કિ ધ્રુવમેં ધ્રુવકા ભાસ હુઆ ?) (ગુરુદેવઃ) પર્યાયમેં ભાસ હુઆ યે યહાં બાત નહીં હૈ. વસ્તુ પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય ઐસી ધ્રુવ ચીજ હૈ. આહા.. હા.. હા ! પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય દ્રવ્ય હૈ ઐસા લેના હૈ ન ! યહ દ્રવ્ય કયા ? નિજાત્મા નિજ પરમાત્મદ્રવ્યકા વિશેષણ બધા ચલતા હૈ ન ! આહા.. હા !

ભગવાન નિજ પરમાત્મા, દેખો ! પરમાત્મ દ્રવ્ય નિજ પરમાત્મા, ત્રિકાળ પરમસ્વરૂપ ભગવાન ધ્રુવ નિત્યાનંદ નાથ, યે કૈસા હૈ ? પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય હૈ ઈ વસ્તુ હી ઐસી હૈ, આહાહા ! પંડિતજીઃ (પ્રતિભાસ હૈ વે બહારમેં આતા હૈ ન) (ગુરુદેવઃ) ઈ બહારમાં... જૈસે યે ચીજ પ્રત્યક્ષ હોતી હૈ ને અપની પર્યાયમેં, ઐસી ધ્રુવમેં પ્રત્યક્ષ હૈ યે ચીજ ઐસી ! (શ્રોતાઃ) સમજાણું નહીં ! (ગુરુદેવઃ) જ્ઞાન પ્રતિભાસમય હૈ-જ્ઞાનમેં દુસરી ચીજ પ્રતિભાસતી હૈ-પ્રતિ-પર ભાસતી હૈ, સમજમેં આયા. જ્ઞાનકી પર્યાયમેં, તો આ ધ્રુવ હૈ યે પ્રતિભાસમય ત્રિકાળ હૈ આહા ! સૂક્ષ્મ હૈ સૂક્ષ્મ થોડા, આ વસ્તુ સમ્યગ્દૃષ્ટિકા વિષય હૈ, સમજમેં આયા ? પરમભાવમેં સ્થિત સમ્યગ્દૃષ્ટિ, યે પરમભાવ ઐસા હૈ, વો જાનતે હૈં. આહા.. હા ! નંદકિશોરજી ? ન્યાં તમારા ગામમાં આવું વ્યાખ્યાન ન હાલે, આવું (સૂક્ષ્મ) ચાલે ? કયાં ગયા રાજેન્દ્રકુમારજી ? ન્યાં તો હાલે નહીં આવી વાત ચાલે નહીં કોઈ એકાદ દિ' આવ્યા હોય.. લ્યો, આ શિક્ષણ શિબિરમેં ચલે આહાહા ! (શ્રોતાઃ યે નહીં ચલે) શહેરમાં એકાદ દિ' જાય તો કહે આ શી માંડી છે મહારાજે માંડી છે શું આ વાત ! કાંઈ અભ્યાસ નહીં, સાધારણ પામર પ્રાણી ! હમકો આ કહતે હૈં, તું પામર નહીં, તું તો ભગવાનકા ભગવાન હૈ, ભાઈ ! તને ખબર નથી. સમજમેં આયા ?

અનંતા સિદ્ધ પરમાત્મા અને સંખ્યાતા અરિહંતો તીર્થંકરો કેવળીઓ સંતો યે તો તેરી એક જ્ઞાનપર્યાયમેં સમા જાતા હૈ. સમજમેં આયા ? ઐસી (ઐસી) અનંતી પર્યાયકા પિંડ જો ધ્રુવ પિંડ હૈ યે તૂ તેરા ભગવાનકા ભગવાન તું હૈ આ.. હા.. હા.. હા ! પ્રકાશદાસજી આ સાહેબકી વ્યાખ્યા ચલતી હૈ. (શ્રોતાઃ કબીર 'સાહેબ' કહેવાય છે ને) હા,

કબીરસાહેબ ! (ગુરુદેવઃ) ભાઈ, સાહેબ તો આ હૈ (પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય દ્રવ્ય)

ભગવાન પ્રત્યક્ષ, અંદર પ્રત્યક્ષ ! પ્રતિભાસ-જાણે કે જ્ઞાન પ્રત્યક્ષ ! આવે છે ને ભાઈ ! નિયમસારમાં કે કારણસમયસારકો જાનનેવાલા જ્ઞાન ત્રિકાળ ઉસમેં પડા હૈ, આવે છે ને ! (શ્રોતાઃ) ત્રિકાળ શક્તિરૂપ ! (ગુરુદેવઃ) કારણસમયસાર જો હૈ ઉસકો જાનનેકા જ્ઞાન ભી ત્રિકાળ ઉસમેં પડા હૈ ઈ કારણસમયસારકો જાનતે હૈં ઐસા દો ભેદ પાડ દિયા હૈ ધ્રુવમેં, છે ? કયાંક છે. હેં ? કારણસમયસાર નામ આહાહા ! ભગવાન, કારણ નામ યહાં જો કહતે હૈં પરમાત્મદ્રવ્ય ઓ કારણસમયસાર (હૈ)

તો ઉસકો કયા કહતે હૈં ? કારણસમયસારમેં એક જ્ઞાન ઐસા હૈ કે અપનેકો પૂરણ જાને, દર્શન ઐસા હૈ (પૂરણ દેખે) આ ધ્રુવ હોં ? આહા.. હા ! સમજમેં આયા ?

એ (કથન) કયાંક હશે ! પણ એ કયાં આપણને ખબર ! નિયમસારમાં પણ કયાં હોય એ કાંઈ વળી આંહી હિન્દી (ગ્રંથ) છે પણ મેં ગુજરાતી વાંચ્યું હોય (શ્રોતાઃ ૧૧-૧૨ ગાથામાં છે.) (ઉપયોગની વ્યાખ્યા આતી હૈ) એતો છે પણ જ્ઞાન પોતાને જાણે છે એવું આવે છે. સમજ્યા ! આવ્યું લ્યો આવ્યું ! કારણજ્ઞાન ભી ઐસા હી હૈ-૧૧, ૧૨ ગાથા આ તો (હિન્દી પ્રત) નવી છે ને એમાં ચિહ્ન ન હોય, ઓલામાં ચિહ્ન કર્યા હોય. જુઓ ! કયા કહતે હૈં ? કારણજ્ઞાન એ ત્રિકાળી જ્ઞાન-ધ્રુવજ્ઞાન !

('નિયમસાર' ગાથા-૧૨ ટીકા... કારણજ્ઞાન પણ તેવું જ છે. શાથી ? નિજપરમાત્મામાં રહેલાં સહજદર્શન, સહજચારિત્ર, સહજસુખ, સહજ પરમ ચિત્શક્તિરૂપ નિજ કારણસમયસારનાં સ્વરૂપોને યુગપદ્ જાણવાને સમર્થ હોવાથી તેવું જ છે. આમ શુદ્ધ જ્ઞાનનું સ્વરૂપ કહ્યું...)

આંહી છે લ્યો, કારણજ્ઞાન પણ તેવું જ છે, કેમ ? નિજ પરમાત્મામેં વિદ્યેમાન સહજ દર્શન-ત્રિકાળી દર્શન, ત્રિકાળી ચારિત્ર દેખો ત્રિકાળી ચારિત્ર પડા હૈ આત્મામેં, સમજમેં આયા ? ઔર સહજસુખ ઔર સહજ પરમ ચિત્શક્તિરૂપ જ્ઞાન, નિજ કારણસમયસારકે સ્વરૂપોંકો યુગપદ્ જાનનેમેં સમર્થ હોનેસે ઐસા હી હૈ દેખો ! સૂક્ષ્મ હૈ થોડી બાત !

ત્રિકાળ જો જ્ઞાન હૈ ધ્રુવ વો અપના જ્ઞાનકો જાનતે હૈં ઐસા ત્રિકાળ પડા હૈ-ત્રિકાળ ધ્રુવ જાનતે હૈ ઐસાહી જ્ઞાન હૈ (શ્રોતાઃ શક્તિ છે ને !) ગુરુદેવઃ શક્તિ હૈ પણ જાનનેકા સ્વભાવ પડા હૈ ને, પર્યાયમેં જાના ત્યારે ઐસા ત્રિકાળ જાનનેવાલા હૈ ઐસા નિર્ણય હુઆ. આહા.. હા ! સમજે ને... ૧૧-૧૨ ગાથા હૈ. સહજજ્ઞાન ભી વૈસા હી હૈ, કેમ ? કેસે ? કે નિજકારણસમયસારકે સ્વરૂપોંકો યુગપદ જાનનેમેં સમર્થ હૈ, કયા કિયા ? (શ્રોતાઃ) ફરમાઈએ સાબ આપકી બાત કુછ સમજમેં નહીં આ રહી હૈ (ગુરુદેવઃ) બહુત અચ્છા બાત હૈ.

કહતે હૈં કિ જો ધ્રુવ, ધ્રુવ કારણપરમાત્મા અથવા અહીં કહા વો નિજપરમાત્મા-

નિજદ્રવ્ય, ઉસમેં જ્ઞાન હૈ, દર્શન હૈ યે કૈસા ? કે જ્ઞાન અપનેકો ત્રિકાળ યુગપદ્ જાનેં ઐસા હી જ્ઞાન અંદર પડા હૈ (ધ્રુવ હૈ) ધ્રુવ, ધ્રુવકો જાનેં ઐસા પડા હૈ એમ કહતે હૈં અરે ભાઈ ગજબ વાત છે (બહુત ખૂબ બહુ ચોખ્ખું) સમજમેં આયા ? આહા.. હા !

સહજ કારણ જ્ઞાન ભી પરમાત્મામેં નિજપરમાત્મામેં, જુઓ ! આપણે ચાલતા વિષયમાં નિજપરમાત્મદ્રવ્ય આવે છે ને ! ઉસકા લક્ષણ હૈ યે.. જો નિજપરમાત્મામેં વિદ્યેમાન સહજ દર્શન, સહજ ચારિત્ર, સહજ આનંદ, પરમચિત્શક્તિરૂપ વસ્તુ ઐસા નિજ કારણસમયસારકે સ્વરૂપોંકો યુગપદ્ ધ્રુવ જાનનેમેં સમર્થ હોના ચાહિયે, આહાહા ! (શ્રોતાઃ) બહુત ખૂબ (શ્રોતાઃ) પર્યાયકી બાત નહીં હૈ અહીંયા (ગુરુદેવઃ) પર્યાયકી બાત નહીં આ તો ધ્રુવકા ઐસા લક્ષણ (શ્રોતાઃ) ધ્રુવમેં ઐસી શક્તિ પડી હૈ ? (ગુરુદેવઃ) ઐસી શક્તિ, અપનેકો ત્રિકાળ યુગપદ્ જાને ઐસા હી સ્વભાવ હૈ. આહા.. હા ! (શ્રોતાઃ) એમાં શક્તિ હૈ તો પર્યાય પ્રગટ હોતી હૈ. (ગુરુદેવઃ) પર્યાય તો પ્રગટ.... સમજમેં આયા ?

ત્રિકાળ જ્ઞાન ધ્રુવ હૈ વો ધ્રુવકો બરાબર જાનતે હૈં–એમ કહતે હૈં, ઐસા ઉસકા (સ્વભાવ) હૈ–પડા હૈ. આહા.. હા ! ' બ્રહ્મ ઉપદેશ ' કર્યો આમાં આવે છે ને ભાઈ ! આનું પૂરું થાય ત્યારે... બસ, આમાં જ એ છે જુઓ ! ૧૧–૧૨ ગાથામાં છે, પછી તેરમી (ગાથા) બાર ગાથામાં પોતે બ્રહ્મઉપદેશ કર્યો મેં એમ છે જુઓ ! (નિયમસાર ગાથા ૧૨) સંસારરૂપી લતાકા મૂલ છેદનેકો હંસિયારૂપ હૈ, (યે ઉપન્યાસ સે ' બ્રહ્મોપદેશ ' કિયા)

પરમપારિણામિક સ્વભાવ, સંસારકો છેદનેમેં દાતરડા સમાન હૈ, છેદન ઉસકા અર્થ છેદનમેં હૈ ઐસી પર્યાય ઉસમેં નહીં, સંસાર છેદન સ્વરૂપ હી ઉસકા હૈ. સમજમેં આયા. ભગવાન ધ્રુવ જ્ઞાયકભાવ, જિસકો યહાં નિષ્ક્રિય કહા થા–નિષ્ક્રિય કહા થા, જિસમેં પરિણમન નહીં, જિસમેં મોક્ષમાર્ગ નહીં, જિસમેં મોક્ષ નહીં ઐસા ધ્રુવસ્વરૂપ તો કહતે હૈં એ અપનેમેં અપનેકો ત્રિકાળ જાનેં ઐસા ઉસમેં સ્વભાવ પડા હી હૈ અપનેકો ધ્રુવકો ધ્રુવ જાનેં ઐસા સ્વભાવ ત્રિકાળ પડા હૈ. સમજમેં આયા ?

(શ્રોતાઃ) કર્મ હલ્કા હોગા તબ જાનેં ઐસી બાત હૈં ? (ગુરુદેવઃ) કર્મ–ફર્મકી આંહી બાતે ય નહીં હૈ, કર્મ રહા ઉસકે ઘર, કર્મ પરદ્રવ્ય હૈ એ યહાં સ્વદ્રવ્યમેં કહાંસે આયે ? (શ્રોતાઃ) એ તો એની મેળે નિર્જરે જ છે. આહા.. હા ! યહાં પરમ પારિણામિકમેં પર્યાયકી ભી બાત નહીં હૈ ત્યાં વળી કર્મકી બાત તો કયાંય રહ ગઈ આહા.. હા ! ભગવાન આત્મા (ધ્રુવ) જુઓ કહે છે ને ' અનાથ '–મુક્તિસુંદરીકા નાથ ભાના ચાહિએ, ઉસકી ભાવના કરની ચાહિએ એમ કહતે હૈં એ ત્રિકાળ ભગવાન (ધ્રુવ) મુક્તિસુંદરીકા નાથ ! આહા.. હા ! એનો અનુભવ કરના ચાહિએ બહુ સરસ, ' નિયમસાર ' મેં ભી બહુ

પરમપારિણામિકભાવકી ખૂબ-ખૂબ (ભાવના ભાઈ હૈં)

આંહી કહતે હૈં 'પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય' ઓહો ! હજી તો એમાં ને એમાં ઘણું બાકી છે, (શ્રોતાઃ) વિશેષ સમજે તો બહુત માલ નિકલે ને ? (ગુરુદેવઃ) માલ નિકલેને ! એમાં હૈ કે નહીં ?

આંહી કહતે હૈં નિજ પરમાત્મા ત્રિકાળી દ્રવ્ય, એક સમયકી વર્તમાન અવસ્થાકે પીછે, જો ધ્રુવ ચીજ પડી હૈ, ઉસકી બાત ચલતી હૈ કયોં કે ધર્મીકા ધ્યેય વો હૈ ઔર ધર્મીકો સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ હુઆ વો દ્રવ્યકી દૃષ્ટિસે પ્રગટ હુઆ હૈ. સમજમેં આયા ? આહાહા ! 'પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય' આ લ્યો ! એ વિશેષણ સમજાયું કે કિસકો કહતે હૈં પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય ?

જો યે દ્રવ્ય, પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય હૈ, સ્વરૂપ પ્રત્યક્ષ હી હૈ, વસ્તુ, વસ્તુ તરીકે અંદર સ્વરૂપ પ્રત્યક્ષ હૈ. ઐસા મતિ અને શ્રુતજ્ઞાન દ્વારા, પ્રત્યક્ષ હોકર આત્માકા અનુભવ હુઆ તો એ કહતે હૈં કે પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય ધ્રુવ હૈ વો મેરા ધ્યેય હૈ. આહા.. હા.. હા ! ભારે કામ આકરું જગતને આવું સાંભળવાનું મળ્યું નથી.

એકલો ભગવાન ! જેના જ્ઞાનની પર્યાયમાં ધ્યેયરૂપે ધ્રુવ ભગવાન, કહતે હૈં કે ઈ તો પ્રત્યક્ષપ્રતિભાસમય વસ્તુ ઈ છે અનાદિ અનંત પ્રતિભાસમય વસ્તુ જ ઐસી હૈ. આહાહા !

'અવિનશ્વર' હૈ. ઠીક ! નિષેધ કર દિયા, પ્રત્યક્ષ સિવાય પરોક્ષપનાકા નિષેધ કર દિયા. સમજમેં આયા ? અથવા એક સમયકી પર્યાય જો કેવળજ્ઞાનકી ઉસકા ભી નિષેધ હો ગયા ! હા, અવિનશ્વર હૈ, ભગવાન ધ્રુવસ્વરૂપ ત્રિકાળ અવિનશ્વર હૈ, પર્યાય તો નાશવાન હૈ-કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય ભી નાશવાન હૈ, આ વાત ! કયોં કે કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય હૈ તે એકસમય રહતી હૈ દૂસરે સમય તો ઉસકા નાશ હો જાતા હૈ, પર્યાય હૈ ન- 'ઉત્પાદ-વ્યયધ્રૌવ્યયુક્તં સત્' એક સમય કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન હુઆ, દુસરે સમય પર્યાયકા નાશ હોતા હૈ, દૂસરે સમય દૂસરા કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન હોતા હૈ, ઓહોહોહો ! કેવળજ્ઞાન નાશવાન ! (શ્રોતાઃ કૂટસ્થ કહ્યું છે ને !) (ગુરુદેવઃ) એ અપેક્ષા યહાં કહના નહીં હૈ યે તો કેવળજ્ઞાન સદેશ રહતા હૈ ઈ અપેક્ષાસે કૂટસ્થ કહા હૈ ! આંહી તો ત્રિકાળની અપેક્ષા ઉસકો નાશવાન કહા હૈ સમજમેં આયા ? (કૂટસ્થ કયોં કહા ?) ઐસી ને ઐસી કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય પ્રગટ હોતી રહતી હૈ ઐસી ને ઐસી રહતી હૈ સદેશપને-પર્યાય વો નહીં પણ ઐસીને ઐસી રહતી હૈ એ અપેક્ષાસે કૂટસ્થ કહા હૈ, તો ભી હૈ તો નાશવાન ! એક ભગવાન ધ્રુવસ્વરૂપ અવિનાશી હૈ ! આહાહા !

આંહી તો હજી શરીર ને પર નાશવાન છે ઈ બેસતું નથી અંદર ! આ નાશવાન પદાર્થ, ઈ બેસે નહીં-રાગ નાશવાન હૈ એ બેસે નહીં, એને પર્યાય નાશવાન હૈ યે કૈસે

બેસે ? આ.. હા.. હા ! કયારે બેસે ? કે ઈ ભગવાન (આત્મા) પોતે બેસારે તો બેસે ! સમજમેં આયા ? નિશ્ચયગુરુ તો ઈ આત્મા હૈ-નિશ્ચયદેવ ને નિશ્ચયગુરુ હૈ વો આત્મા હૈ આ ધ્રુવ ! એ તીર્થમેં સ્નાન કરો એમ કહતે હૈ લ્યો ! આહા.. હા.. હા ! મારગ ભારે ભાઈ !

' અવિનશ્વર ' કભી નાશ નહીં હોતા, પલટન હોતા નહીં ઉસમેં એમ કહતે હૈ ધ્રુવમેં પલટન કૈસા પરિણમન કૈસા ? પરિણમન હૈ વો તો નાશવાન હૈ આહા.. હા ! સમજમેં આયા ?

' શુદ્ધ પારિણામિક પરમભાવ લક્ષણ '-બીજેમેં પરમપારિણામિકભાવ ઐસા શબ્દ આતા હૈ ભાઈ ! પરમ પારિણામિકભાવ યે પરમપારિણામિક-આંહીયાં ' શુદ્ધ ' ઉપર જોર દઈને... ત્રિકાળ શુદ્ધ ! એ ત્રણભાવ જો પારિણામિકકા કહા થા જીવત્વ-ભવ્યત્વ અભવ્યત્વ એ નહીં... શુદ્ધ પારિણામિક સહજ ભાવ પરમભાવ... કેવળજ્ઞાન આદિ ભી અપરમભાવ, સમજમેં આયા ?

આહા.. હા ! જિસકો પચાસમી ગાથામેં કહા ને.. નિયમસારમેં, ક્ષાયિક સમકિત વો ભી પરસ્વભાવ હૈ પરદ્રવ્ય હૈ પરસ્વભાવ હૈ, ગજબ વાત હૈ, પચાસમી ગાથામેં લિયા (અન્વયાર્થઃ- પૂર્વોક્ત સર્વ ભાવો પરસ્વભાવો છે, પરદ્રવ્ય છે, તેથી હેય છે; અંતઃતત્ત્વ એવું સ્વદ્રવ્ય-આત્મા-ઉપાદેય છે) ભગવાન તેરા સ્વભાવ તો ત્રિકાળ ઓ તેરા સ્વભાવ હૈ, એક સમયકી ક્ષાયિક સમકિતકી પર્યાય... પરસ્વભાવ હૈ. ' નિયમસાર ' મેં હૈ, ઉસમેં નહીં. નિયમસાર ગાથા પચાસ. જુઓ ! પરસ્વભાવ હોં ! પરભાવ નહીં, આ તો પહલે પરસ્વભાવ-પૂર્વોક્ત સર્વ ભાવો પરસ્વભાવ હૈ... એ ચાર ભાવ પરસ્વભાવ હૈ ક્ષાયિક સમકિત પરસ્વભાવ હૈ. આહાહા ! આ તે કાંઈ દિગમ્બર સંતો પ્રભુ કહતે હૈ કિ ચારિત્રપર્યાય પરસ્વભાવ હૈ-વીતરાગી ચારિત્રપર્યાય પ્રગટ હુઈ સમ્યગ્દર્શનપૂર્વક અનુભવમેં, પરસ્વભાવ હૈ.. (શ્રોતાઃ) કિસકી અપેક્ષા ? (ગુરુદેવઃ) ત્રિકાળકી અપેક્ષાએ, રાગકી અપેક્ષાસે તો સ્વભાવ હૈ પણ ત્રિકાળકી અપેક્ષાસે પરસ્વભાવ હૈ ઔર ' પરદ્રવ્યમ્ '- ઉસકો પરદ્રવ્ય કહ દિયા.. આહાહા ! ત્રિકાળી જ્ઞાયક ભગવાન વો સ્વદ્રવ્ય અને નિર્મળ પર્યાય મોક્ષકા મારગ વો પર્યાય પરદ્રવ્ય પરસ્વભાવ ને પરદ્રવ્ય ! આહાહા ! ઔર હેય- તીન બોલ લીયા હૈ.. અંતઃ તત્ત્વ ઐસા સ્વદ્રવ્યમ્ આત્મા ઉપાદેય હૈ.

ભગવાન આત્મા ! જુઓ ! બહુ વિશેષ લીધું છે, આ સ્વદ્રવ્યકા આધાર સહજ પારિણામિકભાવલક્ષણ કારણસમયસાર હૈ.

આહાહા ! ત્રિકાળી ભગવાન, જિસમેં પરિણતિ મોક્ષકી ભી નહીં, ઐસા ભગવાન ધ્રુવ, કહતે હૈ કિ શુદ્ધ પારિણામિકભાવ અને એ સિવાય એકસમયકી પર્યાય ધર્મકી સચ્ચી ધર્મકી પર્યાય હોં, વો ભી પરસ્વભાવ, પરદ્રવ્ય ને હેય હૈ. યે હેય હૈ, ઉપાદેય નહીં. આહાહા ! શેઠ ? સૂના હી નહીં કભી ઐસા.

(શ્રોતાઃ) આઠ સાલ હો ગયે, આપકે પાસ પહેલી બાર સૂના (ગુરુદેવઃ) બાત સચ્ચી હૈ, કોઈ વખતે નહીં થા આ ગાથામેં, વંચાઈ ગયા હૈ પહલે ! સમજમેં આયા ? આ તો અગમ્યગમ્યની વાતું હૈ !

કહતે હૈં અંતઃતત્ત્વ દ્રવ્ય સ્વ, જિસકો આંહી પારિણામિકભાવ કહતે હૈં, જુઓ ! (સહજ) પારિણામિક પરમભાવલક્ષણ-પારિણામિક, શુદ્ધપારિણામિક એમ લીયા હૈ કારણ કે ઓલા અશુદ્ધપારિણામિકકા નિષેધ કરના હૈ ને ! શુદ્ધપારિણામિક પરમભાવ ! દૂસરા અપરમભાવ ! કેવળજ્ઞાન આદિ, ક્ષાયિક સમકિત આદિ, અપરમભાવ, ઔર (શુદ્ધપારિણામિક) પરમભાવ ભગવાન ધ્રુવ આહાહા ! નિજપરમાત્મ દ્રવ્ય અપના નિજ પરમાત્મદ્રવ્ય ત્રિકાળી દેખો ! " નિજ અપના પરમાત્મદ્રવ્ય વહી મૈં હું. " સમ્યગ્દૃષ્ટિ, ઉસકો અપના ધ્યેય બનાકર ઐસા જાનતે હૈ ને માનતે હૈં, એ મેં હૂઁ. સમજમેં આયા ? એ મૈં હૂં-ઐસા નિર્ણય તો પર્યાય કરતી હૈ પણ પર્યાય નિર્ણય કરતી હૈ કે આ મૈં હૂં. સમજમેં આયા ? નિજપરમાત્મ દ્રવ્ય !

જુઓ ! એટલા વિશેષણ આયા થા, આયા થા ન પહલે ? (દૂસરે પાને) સર્વવિશુદ્ધ-પારિણામિક-પરમભાવગ્રાહક શુદ્ધ ઉપાદાનભૂત શુદ્ધદ્રવ્યાર્થિકનયસે જીવ કર્તૃત્વ-ભોક્તૃત્વસે રહિત હૈ ઔર બંધ-મોક્ષકે કારણ ને પરિણામસે શૂન્ય હૈં બીજે પાને છે. સમજમેં આયા ?

પાનાં નહીં હૈ ? તમારી પાસે ? કયાં ગયા ? ઉસકે પાસ નહીં ઘેર ભૂલ ગયા ? સમજમેં આયા ? અત્યારે વંચાતા હૈ વો ખબર હૈ કે નહીં ? ઘર તો ભૂલ ગયા હૈ, પાનાં ભૂલ ગયા ? સમજમેં આયા ? (શ્રોતા :ગલતીસે દૂસરા પાનાં રખ દિયા) ગલતીસે કહાં રખે ? સમજમેં આયા ?

આ તો કાંઈ પીછે વારંવાર આતા નહીં હૈ. સમજમેં આયા ? ઐસા નિજપરમાત્મદ્રવ્ય વહી મૈં હૂં વહી મૈં હૂં ! સમ્યગ્દૃષ્ટિ, અપનેકો ધ્યેય આ આત્માકો કહૈ કિ યે મૈં હૂં. ઐસા વિશેષણવાલા (આત્મા મૈં હૂં) પરંતુ ઐસા નહીં ભાતા-નાસ્તિસે બાત કરતે હૈં-અનેકાંતસે સમ્યગ્દૃષ્ટિ ઐસી ભાવના નહીં કરતા કે મૈં ખંડજ્ઞાનરૂપ મૈં હું મૈં પર્યાયરૂપ હું ઐસી ભાવના કરતે નહીં. સમજમેં આયા ? ખંડજ્ઞાનરૂપ મૈં હું ઐસી ભાવના નહીં કરતે !

આહા.. હા.. હા ! કાળજા કંપી જાય અજ્ઞાનીના તો સાધારણ પ્રાણીનાં તો જયાં આવું સાંભળે ! આહા ! હા ! આરે આવો મારગ ? વીતરાગ આવું એકાંત કહે છે ? આ તો એકાંત છે.. એકાંત છે.. અરે ! સાંભળતો ખરો ! એકાંત જ કહેવાય ને ! (શ્રોતાઃ સમ્યક્ એકાંત જ હોય ને !)

સમ્યક્ એકાંત ઐસા સ્વદ્રવ્યકી દૃષ્ટિ વિના-ધ્યેય બનાયા વિના, સમ્યગ્દર્શન કભી તીનકાલમેં હોતા હી નહીં.. આહાહા ! સમજમેં આયા ? સમ્યગ્દર્શન હુઆ ફિર ભી ધ્યેય

તો ઉસકા વોહી હૈ. પીછે શાસ્ત્રમેં આતા હૈ કિ નહીં કે અવ્રતકા ત્યાગ કર, વો તો સ્વરૂપકા અનુભવ હુઆ હૈ ઉસમેં અવ્રતકા ત્યાગકા અર્થઃ સ્વરૂપમેં સ્થિરતા વિશેષ હુઈ હૈ, ત્યારે અવ્રતકા ત્યાગ હોકર વ્રતકા વિકલ્પકી ભૂમિકામેં ઐસા વિકલ્પ આતા હૈ, ઈ તો આનંદમે સ્થિર હૈ તો વ્રત કહાઁ રહા હૈ ? વો તો આતા હૈ ન એ કયા કહેવાય ? પૂજ્યપાદ સ્વામીકે 'ઇષ્ટોપદેશ' મેં આતા હૈ, અવ્રત છોડીને વ્રત લેના. ઉસકા અર્થ કયા ? (શ્રોતાઃ પછી બેય છોડવા લાયક કહા હૈ) (ગુરુદેવઃ) પછી.. એ છોડવાલાયક નહીં ને એ ચીજ જ મેરેમેં નહીં, વ્રત ને અવ્રતકા વિકલ્પ મેરેમેં હૈ હી નહીં–મેરી પર્યાયમેં હૈ નહીં તો દ્રવ્યમેં તો હૈ હી નહીં આહા.. હા ! ઐસી દૃષ્ટિ હુઆ પીછે–અનુભવકા આનંદકા સ્વાદ આયા, વિશેષ ઉસમેં સ્થિર હોકર આનંદકી વિશેષ દશા હુઈ તો અવ્રતકા ત્યાગ હુઆ અને ત્યારે વ્રતકા વિકલ્પકી ભૂમિકા ઉસકો ઉત્પન્ન હોતી હૈ. પણ આનંદમેં વિશેષ આયા હૈ ઉસ ભૂમિકામેં વ્રતકા વિકલ્પ ઉત્પન્ન હોતા હૈ. સમજમેં આયા ?

નહીં તો ઐસા કહા હૈ કે અવ્રતસે નર્કાદિમેં જાયેગા, વ્રતસે સ્વર્ગાદિમાં જાયેગા. વો છાયા હૈ વો તડકા હૈ–ઐસા આતા હૈ ન ! (શ્રોતાઃ યે વાસ્તવિક નહીં, યે બાત વાસ્તવિક હૈ આપકી) ગુરુદેવઃ યે વાસ્તવિક હૈ (શ્રોતાઃ) ખંડરૂપ વિષયક ! ગુરુદેવઃ ખંડરૂપ ? ખંડરૂપ–જો પાંચ જ્ઞાન હૈ ન ! (શ્રોતાઃ) પર્યાય, પર્યાય (ગુરુદેવઃ) પર્યાય હૈ ન ! (શ્રોતાઃ) રાગ કરતી હૈ વો ? (ગુરુદેવ) રાગ, રાગકી બાત નહીં, યહાં તો એક સમયકી પર્યાય હૈ યે ખંડરૂપ હૈ. આ શુદ્ધ કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય ભી ખંડરૂપ હૈ ભગવાન ત્રિકાળ હૈ વો અખંડ હૈ. સમજમેં આયા ?

ખંડજ્ઞાનકો ભી ભાતા નહીં તો વળી શુભરાગકો ભાવે ઔર નિમિત્તકો મિલાનેકી ભાવના હો, ઐસી ભાવના જ્ઞાનીકો હોતી નહીં. ભારે વાત ભાઈ ! (બહુ ચોખ્ખું)

(શ્રોતાઃ) એસી ભાવના વારંવાર સમ્યગ્દ્રષ્ટિ ભાતા હૈ તો વો આત્માકો હી સંમત કરતા હૈ ? (ગુરુદેવઃ) ઉસકો સંમત કરતે હૈં ધ્રુવકો, ધ્રુવ દૃષ્ટિમેં આયા વોહી સંમત કરતે હૈં વારંવાર ત્યાં જ દૃષ્ટિ પડી હૈ વારંવાર ત્યાં જ દૃષ્ટિ જાતી હૈ–એમ કહતે હૈં. (શ્રોતાઃ) હરસમયમેં હૈં ? ગુરુદેવઃ હા, હરસમયમેં હૈં દૃષ્ટિ પણ આંહી વાત કરના હૈ ને !

પંચાચાર, યે આતા હૈ શ્લોક આતા હૈ નિયમસારમેં–પંચાચાર નિર્મળ પાનેવાલા, મુનિ ! પંચમગતિને કારણે, પંચમ ભાવકો સ્મરણ કરતે હૈં. ઐસા શ્લોક હૈ. કયા કહા ? નિર્મળ સમ્યગ્દર્શન–જ્ઞાન–ચારિત્ર તપ ને વીર્ય, નિર્મળ વીતરાગી ઐસા પંચાચાર પાલનેવાલા ધર્માત્મા, પંચમગતિકે કારણે, પંચમભાવકો સ્મરણ કરતે હૈં ઐસા પાઠ હૈ. સ્મરણ કરતાકા અર્થ કયા ? ઉસકી પરિણતિ વારંવાર એ તરફ હી ઝૂકી હૈ. આહા.. હા.. હા.. હા ! સમજમેં આયા ? કથની તો એમજ આવે ને કથની કૈસી આવે ! ધર્મીકી–સમ્યગ્દૃષ્ટિકી દૃષ્ટિ ધ્રુવ ધ્યેય ઉપર ગઈ હૈ ને પરિણમન હુઆ હૈ.. સમજમેં આયા ? વો

પરિણમન નિરંતર ચાલુ હૈ... ઉસકા નામ સ્વાત્માકો ધ્યાતા ભાતા હૈ એમ કહનેમેં આતા હૈ.

ભાષામાં ઉપદેશ તો ઉપદેશની રીતે આવે ભાષા જડ, ભાવ કહેના અંતરકા... સમજમેં આયા ?

" નિજ પરમાત્મ દ્રવ્ય વહી મૈં હૂં પરંતુ ઐસા નહીં ભાતા કે ખંડજ્ઞાનરૂપ મેં હૂં. " મૈં મતિજ્ઞાન ને શ્રુતજ્ઞાન રૂપ મેં હૂં-ખંડજ્ઞાનરૂપ મૈં હૂં ઐસી ભાવના જ્ઞાનીકો હોતી નહીં. આહા... હા ! ઐસા ભાવાર્થ હૈ લ્યો ! ઐસા ભાવાર્થ હૈ સારી ગાથાકા આ ભાવાર્થ હૈ.

" યહ વ્યાખ્યાન પરસ્પર સાપેક્ષ ઐસા આગમસે-અધ્યાત્મસે જ્ઞાન કરકે યથાર્થ કિયા હૈ " એમ કહતે હૈં-આગમકી ભાષા કયા હૈ, અધ્યાત્મકી ભાષા કયા હૈ-સબ મિલાકર કહા હૈ, મોક્ષકા મારગ આગમ ભાષાએ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક કહા ઔર મોક્ષકા મારગ અધ્યાત્મ ભાષાએ શુદ્ધાત્મા અભિમુખ પરિણામ ને શુદ્ધોપયોગ કહા, દોયમેં વિરોધ નહીં, કયોંકિ દોય અપેક્ષા લેકર બાત કિયા હૈ. સમજમેં આયા ? તથા " તેમ જ નયદ્વયકે દ્રવ્યાર્થિક-પર્યાયાર્થિકકે અભિપ્રાય કે અવિરોધપૂર્વક કહા ગયા હૈ, " કયોંકે પહલે કહાથા કે જો ચાર ભાવ હૈ વો પર્યાયરૂપ હૈ, ત્રિકાળી ભાવ દ્રવ્યરૂપ હૈ ઐસા દોનોંકો મિલાકર બાત કિયા થા, પર્યાય નહીં હૈ ઐસા નહીં પર્યાય પર્યાયમેં હૈ. સમજમેં આયા ? એમ કહતે હૈં દેખો ! નયદ્વયકે દ્રવ્યાર્થિક-ત્રિકાળીદ્રવ્ય ધ્રુવ ઔર વર્તમાન પર્યાય-ચારભાવરૂપ દોકો મિલાન કરકે અભિપ્રાયકો અવિરોધપૂર્વક કહા ગયા હૈ, ઉસમેં કહીં વિરોધ હૈ નહીં, આચાર્ય પોતે સિદ્ધ કરતે હૈં, સમજમેં આયા ? સૂક્ષ્મ તો હૈ થોડા ભાઈ ! (શ્રોતાઃ) કામ તો પર્યાય સે હોતા હૈ ? (ગુરુદેવઃ) હાં, કામ તો પર્યાય સે હૈ પણ પર્યાયકા ધ્યેય કયા હૈ વો બાત હૈ-ઇસલિએ તો દોય બાત કિયા હૈ કિ પારિણામિકભાવ ધ્રુવરૂપ હૈ ચાર ભાવ પર્યાયરૂપ હૈ, ભાવરૂપ હૈ-ભાવના ભાનેવાલા ધ્રુવકી ભાવના કરતે હૈં પર્યાયકી ભાવના કરતે નહીં, મોક્ષમાર્ગ તો પર્યાય હૈ. આહાહા ! ભારે વાત ભાઈ !

' નયદ્વયકે અભિપ્રાયકે અવિરોધપૂર્વક હી કહનેમેં આયા હોનેસે સિદ્ધ હૈ. (નિર્બાધ હૈ) " ઉસમેં કોઈ વિરોધ અંશેપણ આગમસે કે અધ્યાત્મસે હૈ નહીં. એમ આચાર્ય પોતે કહતે હૈં " " ઐસા વિવેકી જાનેં... " આહાહા ! દેખો એક શબ્દમેં કહ દિયા ઐસા વિવેકી જાનેં-રાગસે પૃથક્ હોકર ધ્રુવકા દૃષ્ટિ કરનેસે, વિવેકી કો.. ઉસકી સહજ ખબર પડતી હૈ. સમજમેં આયા ? વિવેકી જાનેં હો-સંસ્કૃત ટીકામેં હૈં પહલેસે કર્તા-કર્મસે ઉપાડા હૈ, આત્મા કર્તા-કર્મ નહીં, વિકારકા કર્તા ને વિકારકા ભોક્તા દ્રવ્ય નહીં, ત્યાંથી ઉપાડા થાને ? સમજમેં આયા ?

કયા કહતે હૈં ? વિકાર આયાને પહેલે (શ્રોતાઃ) પછી એમ આવ્યું ને કે જાણવાવાળો તો છે. (ગુરુદેવઃ) જાણવાવાળો એ બીજું -જાણવાવાળો બીજા અર્થમાં કહ્યું છે. અપનેકો જાનતા હૈ ઈ જાણવાવાલા, યહ તત્ત્વ ચલેગા આપણે -હવે (શ્રોતાઃ) વો વિવેકી જાનેં (ગુરુદેવઃ) હાં. વો વિવેકી જાનેં, અલૌકિક માર્ગ હૈ ભાઈ ! કર્તા કર્મ ઉડા દિયા જાણે,

જાણે નો અર્થ ઈ કે પર્યાયમાં ઐસા જ્ઞાન હોતા હૈ, ઈસે જાનેં ઐસા કહા હૈ સહજરૂપ પરિણમનકી પર્યાયમેં વો જાતકા જ્ઞાન હોતા હૈ, સમજમેં આયા ? જાને ઐસા કહા ! જાણે એટલે જાનને જાતા હૈ ન્યાં ? ઈ જાનનેકી પર્યાય ઐસી પ્રગટ હોતી હૈ કિ રાગ આયે તો ઉસકો જાણે એમ કહના, ઉપશમ હો તો ઉપશમકો જાનેં એમ કહના, ક્ષયોપશમ-ક્ષાયિક હો તો ઉસકો જાનેં એમ કહના. કહના કા અર્થ કયા ? ઉસકો જાનેં (શ્રોતાઃ) જાણતો નથી ને કહેવું ? (ગુરુદેવઃ) જાણતો નથી નહીં, જાણવાની અપની પર્યાયમેં વો આયા હૈ ઈતની વ્યવહારકી અપેક્ષા જાનેં ઐસા કહનેમેં આયા હૈ, સમજમેં આયા ? સબ બાત આ ગઈ.

લ્યો ! બારમા વ્યાખ્યાન પૂરા હો ગયા ઉસમેં. આજ બારમા દિન હૈ. સબ બાત આ ગઈ. (આજ) પૂરા હો ગયા, ઐસા કભી નહીં બાત આયા હોં ! કભી વ્યાખ્યાન ઐસા બહાર નહીં આયા, સ્પષ્ટીકરણ ભી ઐસા આયા વૈસા પહલે કભી નહીં આયા. આહા.. હા !

નિષ્ક્રિય હૈ ભગવાન આત્મા ! અર્થાત્ સિદ્ધકી પર્યાયસે ભી રહિત હૈ ભગવાન આત્મા ! આહા.. હા.. હા ! ઐસી બાત કિયા વો આગમસે ઔર અધ્યાત્મસે યથાર્થ હૈ વો વિવેકી જાનતે હૈં એમ કહતે હૈં, જિસકો વિવેક નહીં વો જાન સકતે નહીં. (શ્રોતાઃ) વિવેકી માનેં સાધક ? (ગુરુદેવઃ) સાધક-જ્ઞાની-સમકિતી.. આંહી તો સમ્યગ્દૃષ્ટિ જાનેં એમ લેના હૈ ન... અજ્ઞાનીકો પત્તા હી કહાં હૈ કયા ચીજ હૈ ? સમજમેં આયા ?

અપની દૃષ્ટિમેં ધ્રુવ આયા હૈ ઉસકો સબ વિવેક હૈ ઉસકો સબકા ખ્યાલ હૈ કે પર્યાય આ દ્રવ્ય આ, દૂસરેકો ઉસકી ખબર પડતી નહીં આહા.. હા ! (પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)

શુદ્ધ પારિણામિક ભાવ સંબંધી-બાર અપૂર્વ પ્રવચન દ્વારા-ક્ષીણમોહગુણ સ્થાનની પ્રાપ્તિનો અમોઘ ઉપાય દર્શાવનાર શ્રી સદ્‌ગુરુદેવનો જય હો... જય હો... જય હો !

*****